

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

УДК 378.014.5:338.2

DOI <https://doi.org/10.35546/kntu2078-4481.2026.1.57>

О. В. ГРИГОРАШ

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Університет митної справи та фінансів
ORCID: 0000-0002-8089-3755

**РЕФОРМИ ФІНАНСУВАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ У КРАЇНАХ ОЕСР:
АНАЛІЗ МЕХАНІЗМІВ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ ПІДХОДІВ**

У статті узагальнено підходи до реформування систем фінансування вищої освіти в країнах ОЕСР в умовах розширення доступу до вищої освіти та посилення фіскальних обмежень. Відповідно до поставленої мети в дослідженні проаналізовано сутність ключових реформ з урахуванням змін у взаємодії між державою, освітніми інституціями та здобувачами освіти, а також сформовано класифікацію відповідних механізмів. Аналіз проведено на основі аналітичних матеріалів ОЕСР та Європейської Комісії. Визначено передумови реформ: бюджетний тиск, зростання чисельності студентів, підвищення вимог до прозорості й результативності публічних витрат, посилення ролі досліджень та інновацій, а також потребу у розширенні автономії університетів.

Визначено, що на рівні «держави – здобувачі освіти» реформи реалізовувалися через механізми розподілу вартості освітніх послуг (*cost-sharing*): прямі (запровадження плати за навчання або її підвищення, відкладені платежі) і непрямі (скорочення грантів, заміна грантів кредитами, обмеження бюджетних місць, перекладання супутніх витрат). Реформи були спрямовані на скорочення ролі держави у фінансуванні освітньої діяльності та перенесення повної або часткової відповідальності за оплату освітніх послуг на здобувачів освіти.

На рівні «держави – заклади вищої освіти» встановлено перехід від постатейного бюджетування до управління через фінансування: поширення формульного розподілу коштів, блок-грантів, результативно-орієнтованого фінансування, контрактних угод і конкурсного проєктного фінансування. З одного боку, це сприяло посиленню прозорості розподілу бюджетних коштів та підвищенню ефективності їх використання, а з іншого – ці механізми почали відігравати роль інструментів посилення контролю над стратегічними напрямками розвитку вищої освіти та наукових досліджень.

Запропоновано класифікацію реформ фінансування вищої освіти за суб'єктами взаємодії та механізмами їх реалізації.

Ключові слова: фінансування вищої освіти; реформи; ОЕСР; *cost-sharing*; плата за навчання; формульне фінансування; результативно-орієнтоване фінансування.

O. V. HRYHORASH

PhD in Economics, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Finance, Banking and Insurance
University of Customs and Finance
ORCID: 0000-0002-8089-3755

**REFORMS OF HIGHER EDUCATION FUNDING IN OECD COUNTRIES:
ANALYSIS OF MECHANISMS AND CLASSIFICATION OF APPROACHES**

This article reviews approaches to reforming higher education financing systems in OECD countries in the context of expanding access to higher education and increasing fiscal constraints. In line with the research objective, the study examines the core features of key reforms, taking into account changes in the relationships between the state, higher education institutions, and students, and develops a classification of the relevant financing mechanisms. The analysis draws on analytical materials published by the OECD and the European Commission. The main drivers of reform are identified, including budgetary pressures, growing student enrolment, increasing demands for transparency and efficiency in public spending, the rising importance of research and innovation, and the need to expand university autonomy.

At the level of state–student relations, reforms have been implemented through *cost-sharing* mechanisms, including direct measures (the introduction or increase of tuition fees and deferred payment schemes) and indirect measures (reductions in grants, the replacement of grants with student loans, limitations on publicly funded study places, and the transfer of ancillary study-related costs to students). These reforms have aimed to reduce the role of the state in financing higher education and to shift part of the financial responsibility for education to students.

© О. В. Григораш, 2026

Стаття поширюється на умовах відкритої ліцензії CC BY 4.0

At the level of state–higher education institution relations, a shift from line-item budgeting towards governance through funding instruments has taken place, including the expansion of formula-based funding, block grants, performance-based funding, contractual arrangements, and competitive project funding. While these mechanisms have enhanced transparency and efficiency in the allocation of public resources, they have also become tools for strengthening strategic steering over the development of higher education and research.

A classification of higher education financing reforms based on the actors involved and the mechanisms of implementation is proposed.

Key words: higher education financing; reforms; OECD; cost-sharing; tuition fees; formula-based funding; performance-based funding.

Постановка проблеми

Вища освіта – одна з основоположних сфер суспільних відносин, оскільки забезпечує не лише загальний рівень освіченості населення, а й підготовку фахівців, які в подальшому стануть рушіями науково-технічного прогресу відповідно до напрямів розвитку держави. Важко переоцінити значення якості освітніх послуг для суспільства в умовах глобалізації. Протягом останніх трьох десятиліть системи фінансування вищої освіти в країнах ОЕСР зазнали глибокої структурної трансформації під впливом, з одного боку, розширення доступу до вищої освіти, а з іншого – фіскальних обмежень, зростання витрат на дослідження та посилення міжнародної конкуренції за людський капітал. Реформи вплинули на два рівні організації вищої освіти: на взаємодію держави і закладів освіти в частині розподілу бюджетних ресурсів та взаємодію інституцій із здобувачами освіти щодо оплати освітніх послуг.

Традиційна інституційна модель, що ґрунтувалася переважно на стабільному утриманні закладів освіти за рахунок державних коштів на основі нормативно визначеного рівня видатків відповідно до потреб установи (input-based funding), поступово зазнала трансформації у напрямі орієнтації на ринковий попит та була замінена змішаними механізмами фінансування. За таких умов кошти за надання освітніх послуг стали повністю або частково розподіляються між державою та домогосподарствами (cost-sharing і tuition fees), застосовуються формульні та результативно орієнтовані підходи (performance-based funding), а також контрактні угоди між урядами та університетами, що супроводжується розширенням фінансової автономії інституцій та підвищення рівня їх звітності. Водночас заклади вищої освіти активізували курс на диверсифікацію джерел надходжень через надання освітніх послуг іноземним студентам, залучення зовнішніх грантів та розширення співпраці з бізнесом.

За цих умов виникає необхідність аналізу реформ, які реалізовувалися у країнах ОЕСР, з урахуванням змін у характері взаємодії між державою, освітніми інституціями та здобувачами освіти та зростання ролі приватного фінансування шляхом залучення домогосподарств до оплати освітніх послуг

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Питання запровадження реформ у сфері фінансування вищої освіти широко обговорюється у науковій літературі як вітчизняними авторами, так і зарубіжними. Ряд авторів розглядають реформування як відповідь на розширення доступу до вищої освіти з одночасною обмеженістю державних ресурсів, що зумовило пошук нових моделей розподілу фінансової відповідальності за надання освітніх послуг між державою, закладами вищої освіти та здобувачами освіти [1, 2]. Із розвитком механізмів фінансування вони стали перетворюватися не лише на спосіб залучення ресурсів, а на інструмент управління поведінкою учасників освітніх систем.

Значна частина публікацій присвячена трансформації відносин між державою та університетами, зокрема переходу від історичного (інституційного, постатейного) бюджетування до формульного, результативно-орієнтованого та контрактного фінансування [1, 3, 4].

Паралельно досліджуються реформи, спрямовані на зміну фінансових відносин між державою та отримувачами освітніх послуг, включаючи запровадження або розширення плати за навчання та інші механізми розподілу фінансових зобов'язань за оплату освітніх послуг, а також непрямі способи зростання приватного фінансового навантаження, зокрема через скорочення грантів і зростання ролі кредитів [2, 5]. Загалом порівняльні дослідження показують, що в країнах ОЕСР та Європи переважають тенденції до диверсифікації джерел фінансування та використання фінансування як інструменту стратегічного управління системами вищої освіти [6, 7].

Разом з тим аналіз наукової літератури свідчить, що наявні дослідження не завжди дають цілісне уявлення про сукупність методів і механізмів фінансування вищої освіти, які сформувалися в країнах ОЕСР у результаті впровадження реформ. Це зумовило вибір теми та визначило мету дослідження.

Формулювання мети дослідження

Метою статті є аналіз реформ фінансування вищої освіти в країнах ОЕСР з урахуванням змін у взаємодії між державою, закладами вищої освіти та здобувачами освіти, а також формування класифікації відповідних механізмів. Досягнення мети потребує виконання завдань:

- 1) визначити основні передумови реформування систем фінансування вищої освіти в країнах ОЕСР;
- 2) охарактеризувати зміст реформ та проаналізувати механізми фінансування, запроваджені у взаємовідносинах між державою, закладами вищої освіти та здобувачами освіти;
- 3) сформувати класифікацію реформ фінансування вищої освіти за суб'єктами взаємодії та механізмами їх реалізації.

Викладення основного матеріалу дослідження

Будь-яка система потребує змін. Система вищої освіти є особливо чутливою до змін у ринковій кон'юнктурі, оскільки оперативно реагує на попит на освітні послуги у галузях знань, що користуються підвищеним попитом на ринку праці. Держава як головний інвестор у підготовку кадрів для стратегічно важливих сфер економіки та суспільства зацікавлена у всебічній підтримці високої якості освітнього процесу. Водночас фінансування вищої освіти є лише одним із напрямів бюджетної політики уряду. Відтак, виникає необхідність ухвалення зважених рішень щодо обсягів можливих інвестицій у розвиток сфери вищої освіти та науки. Повне державне забезпечення університетів з часом стало обтяжливим для бюджетів навіть країн з високим рівнем економічного розвитку. За цих умов системи фінансування вищої освіти потребували структурних змін.

Більшість країн ОЕСР у різні періоди стикнулися з низкою викликів, що поступово підштовхнули їх до переходу від традиційних моделей державного утримання університетів до більш диверсифікованих, орієнтованих на ринки та визначені пріоритети.

Реформування систем фінансування вищої освіти в країнах ОЕСР та Європи не є результатом поодиноких політичних рішень, а є наслідком довготривалих структурних змін у ролі освітніх інституцій, масштабах участі населення у здобутті вищої освіти та фіскальних обмеженнях державних бюджетів, які зумовили необхідність трансформації підходів до фінансування вищої освіти.

Насамперед ключовим драйвером реформ стали фіскальні обмеження державних коштів та зростаючий тиск на бюджети. У більшості країн частка бюджетних ресурсів, доступних для фінансування вищої освіти, скоротилася внаслідок зростання витрат на соціальний захист, охорону здоров'я, безпеку, утримання пенсійних систем тощо. За таких умов університети дедалі частіше стикалися з бюджетними дефіцитами та нестачею коштів для покриття повної вартості навчальної й дослідницької діяльності. Це спричинило пошук альтернативних джерел доходів і стало підґрунтям для зміщення політики з централізованого фінансування підготовки здобувачів у бік розподілу витрат між державою та домогосподарствами, включно із запровадженням або підвищенням плати за навчання та активнішим залученням приватних ресурсів [2, 7].

Другим важливим чинником стало зростання популярності вищої освіти та розширення доступу до неї. Це суттєво збільшило навантаження на університетські бюджети. Моделі фінансування, побудовані на кошторисах або нормативах фінансового забезпечення, виявилися недостатньо гнучкими для забезпечення сталого функціонування систем. Як наслідок, уряди почали впроваджувати формульні механізми розподілу ресурсів та шукати інструменти підвищення ефективності використання коштів у розрахунку на одного студента [1, 2].

Третій блок причин пов'язаний із зростанням вимог до прозорості розподілу бюджетних ресурсів та ефективності державних витрат, які не забезпечувала система історичного або ресурсного (input-based) бюджетування. Виникла потреба у застосуванні чітко визначеного набору критеріїв та вимірюваних результатів, на основі яких розподіл фінансування міг би здійснюватися більш об'єктивно, наприклад, кількість випускників, наукових публікацій, обсяг залучених грантів тощо. Таким чином, фінансування почало розглядатися як інструмент стимулювання продуктивності та результативності діяльності університетів [1, 3, 8].

Ще одним стимулом для реформ (четвертий блок) стало посилення ролі університетів у проведенні наукових досліджень та реалізації інноваційних проєктів. В умовах глобальної конкуренції університети прагнуть залучити найбільш обдарованих здобувачів освіти та викладачів як усередині країни, так і з-за кордону. Це стимулює акумуляцію ресурсів через гранти та цільове фінансування досліджень для забезпечення вищої якості освіти і стратегічної спрямованості дослідницької діяльності університетів [2, 3, 7].

Нарешті, п'ятою важливою передумовою трансформації стала потреба в розширенні інституційної автономії. Централізоване регулювання і жорстке постатейне бюджетування часто розглядаються як бар'єри для ефективного управління ресурсами. У відповідь багато країн перейшли до моделі блокових грантів і надали університетам більшу свободу у внутрішньому розподілі коштів. Паралельно з розширенням автономії посилювався контроль за використанням ресурсів шляхом укладання контрактів на досягнення визначених показників результативності [1, 3].

Як уже зазначалося, у науковій літературі виділяють модель державного бюджетного фінансування, за якої заклади вищої освіти переважно залежать від централізованих публічних ресурсів, а держава здійснює безпосередній контроль за обсягами та напрямками використання коштів, та модель приватного фінансування, за якої джерелами надходжень є виключно залучені закладами освіти фінансові ресурси, якими вони розпоряджаються на власний розсуд. Очевидно, ані одна, ані інша модель у чистому вигляді практично не застосовується у країнах світу. Тому в літературі переважає опис змішаної моделі фінансування, що поєднує державні та приватні джерела і розглядається як домінантна у більшості розвинених країн.

Питання фінансового забезпечення вищої освіти необхідно розглядати з як позиції взаємовідносин держави і закладів вищої освіти, так і з позиції взаємовідносин між державою і здобувачами освітніх послуг. Відтак, розглянемо реформи в системах фінансування вищої освіти, запроваджені у країнах ОЕСР, з позиції їх впливу на фінансову навантаження здобувачів освіти та можливостей доступу до ресурсів освітніх інституцій.

Розширення доступу до вищої освіти, з одного боку, та посилення фіскальних обмежень – з іншого [9], зумовили поширення методу управління фінансовими ресурсами *cost-sharing*, у межах якого фінансова відповідальність за надання вищої освіти перерозподіляється між державою та отримувачами освітніх послуг (студентами та їхніми сім'ями) [2, 5, 11].

Розглянемо основні механізми, які набули розвитку у країнах світу внаслідок впровадження реформ та стосуються прямого перенесення частини вартості освітньої послуги на студентів та їхні домогосподарства.

Прямі механізми перенесення вартості освітніх послуг на здобувачів освіти

У літературі прямі методи перенесення вартості на студентів описуються як політичні рішення, за яких частина або повна вартість підготовки студента, що раніше покривалася державним бюджетом, безпосередньо перекладається на студентів або їхні домогосподарства. Найбільш поширеним і чітко ідентифікованим способом такого перенесення є запровадження плати за навчання (*tuition fees*) у системах, де вища освіта раніше була безкоштовною. Зокрема, у Великій Британії (Англії) плата за навчання була вперше введена у 1998 році, що означало перехід від повного бюджетного покриття витрат на підготовку студента до часткової фінансової участі домогосподарств у фінансуванні вищої освіти. Аналогічна реформа була реалізована в Китаї у 1997 році, коли система формально безкоштовної вищої освіти була замінена універсальною платою за навчання для всіх студентів [5].

Ще одним прямим методом є суттєве підвищення вже існуючої плати за навчання, коли плата за навчання (*tuition fees*) формально існувала і раніше, але її рівень після реформ значно зріс, істотно змінюючи співвідношення між державними і приватними джерелами фінансування. Така динаміка була характерною, зокрема, для державних університетів США у 1990-х – на початку 2000-х років, де скорочення бюджетної підтримки з боку штатів компенсувалося зростанням плати за навчання для студентів [5].

Окрему форму прямого перенесення вартості становить запровадження обов'язкових фінансових зобов'язань з відкладеним платежем, коли студент формально не сплачує повну вартість навчання під час здобуття освіти, але бере на себе юридичне зобов'язання її відшкодування після завершення навчання. Класичним прикладом такого підходу є система HECS в Австралії, запроваджена у 1989 році, за якої студенти зобов'язані компенсувати вартість навчання через виплати (*income-contingent repayments*) після виходу на ринок праці. У цьому випадку перенесення вартості має прямий характер, оскільки саме студенти, а не держава, у підсумку несуть витрати на власну підготовку, хоча й у відкладеній у часі формі [5, 10].

Непрямі методи перенесення вартості освітніх послуг на здобувачів освіти

У результаті впровадження реформ фінансування вищої освіти набули поширення також непрямі методи перенесення вартості, за яких формально зберігається повне або часткове бюджетне фінансування надання освітньої послуги, однак реальна частка витрат, покладених на здобувачів освіти, зростає. На відміну від прямих методів, такі зміни не завжди супроводжуються введенням нової плати за навчання, проте мають подібний ефект з точки зору фінансового навантаження на студентів.

Одним із найчастіше описуваних у літературі непрямих методів є зменшення обсягів грантів і стипендій, які раніше частково або повністю компенсували витрати студентів на навчання та проживання. У Великій Британії відносно щедра система грантів, що існувала до початку масштабних реформ, поступово була скорочена, а згодом фактично скасована, що призвело до зростання приватних витрат студентів навіть за відсутності підвищення плати за навчання. Запровадження подібних механізмів скорочення грантової підтримки описується також для країн Центральної і Східної Європи після 1990-х років [5].

Тісно пов'язаним з попереднім напрямом реформ є заміна безповоротної фінансової допомоги студентськими кредитами та відшкодуваною студентською допомогою (*repayable student support*) [2, 9]. Хоча кредити формально не є платою за навчання, така форма фінансової допомоги передбачає подальше повернення основної суми кредиту та відсотків за користування ним, тобто переносить фінансові ризики та зобов'язання з держави на здобувачів освітніх послуг. Наголошується, що така допомога перетворилася на домінуючий інструмент фінансування вищої освіти в окремих країнах, зокрема в Австралії [10].

Ще одним непрямим каналом перенесення вартості є скорочення державного фінансування в розрахунок на одного студента без формального зменшення загальних бюджетних витрат. В аналітичних звітах ОЕСР зазначається, що в багатьох країнах Європи зростання чисельності студентів не супроводжувалося пропорційним збільшенням державних видатків, що змушувало університети компенсувати дефіцит ресурсів через залучення приватних коштів, у тому числі від студентів [1, 7].

У ряді країн непряме перенесення витрат також пов'язане з обмеженням кількості повністю бюджетних місць у секторі вищої освіти. За умов зростання попиту держава не розширює обсяги повністю фінансованих програм, у результаті чого надлишковий попит задовольняється через платні програми або приватні заклади. Цей механізм як поєднання обмеження масштабів публічного сектору з одночасним заохоченням розвитку оплачуваної приватної вищої освіти, що характерно, зокрема, для Японії, Південної Кореї та низки країн Латинської Америки [5].

Окрему групу непрямих реформ становить перекладання на студентів супутніх витрат навчання, пов'язаних із проживанням, харчуванням та іншими послугами, які раніше частково або повністю компенсувалися державою.

У матеріалах ОЕСР підкреслюється, що такі витрати є важливою складовою загального фінансового навантаження студентів, хоча вони не завжди відображаються безпосередньо в політиці плати за навчання [6]. У ряді країн, зокрема в Китаї та країнах Північної Європи, навіть за формально безкоштовної вищої освіти значна частина витрат на участь у навчанні покривається студентами, часто за рахунок кредитів [5].

Реформи фінансування у взаємовідносинах між державою та закладами вищої освіти

Реформи відбулися також у контексті відносин між державою та освітніми інституціями. Зокрема, у літературі описується перехід від моделі повного бюджетного утримання інституцій до використання фінансування як інструменту управління, стимулювання та стратегічного спрямування діяльності закладів вищої освіти [1, 3].

Одним із ключових напрямів реформ став перехід до формульного фінансування, за якого розподіл публічних коштів між університетами здійснюється на основі прозорих формалізованих формул, що враховують кількісні показники діяльності закладів, зокрема обсяги освітньої діяльності, результати досліджень та ін. [1, 3]. Такі підходи були запроваджені в багатьох європейських країнах і країнах ОЕСР з метою підвищення ефективності використання бюджетних коштів та зменшення ролі постатейного фінансування видатків на утримання закладів вищої освіти.

Тісно пов'язаним із формульним фінансуванням є результативно орієнтоване (performance-based) фінансування, за якого частина або весь обсяг державних коштів, що надаються закладам вищої освіти, залежить від досягнення університетами визначених показників результативності, таких як кількість випускників, показники успішності навчання або наукові результати (OECD, 2007; Salmi, 2009). У звітах ОЕСР підкреслюється, що в таких моделях держава використовує фінансування як інструмент стимулювання та непрямого управління університетами без застосування прямого адміністративного втручання. Водночас у науковій літературі зазначається, що надмірна орієнтація на результативно-орієнтовані та контрактні механізми фінансування може призводити до формального виконання показників і не завжди відображає реальну якість освітньої та наукової діяльності університетів [8, 12, 13].

Ще одним важливим наслідком впровадження реформ стало використання фінансування у формі block grants. У межах цього підходу університети отримують загальний обсяг коштів і самостійно визначають напрями внутрішнього розподілу ресурсів, що суттєво розширює їхню фінансову автономію [1, 4]. Європейська комісія зазначає, що block grants часто поєднуються з формульним або результативно орієнтованим фінансуванням, утворюючи комплексні моделі управління через фінансування [3].

Окремий напрям реформ пов'язаний із контрактними механізмами фінансування (performance agreements або performance contracts) між державою та університетами. Такі угоди фіксують стратегічні цілі, очікувані результати та відповідні параметри фінансування, що трансформує відносини «держава – університет» з адміністративно-управлінських у договірні [1, 3]. Це механізм, що поєднує розширення інституційної автономії з підвищенням відповідальності та підзвітності за досягнення узгоджених показників.

Крім того, у процесі реформ посилилася роль проектного фінансування, передусім у сфері наукових досліджень та інституційного розвитку. Частина державних ресурсів почала розподілятися на конкурсній основі, що посилює конкуренцію між університетами та сприяло концентрації фінансування на пріоритетних напрямках [4, 9]. Такі інструменти дедалі частіше використовуються як доповнення до базового фінансування університетів [1].

Проведений аналіз свідчить, що реформи фінансування суттєво змінили характер взаємодії між державою та університетами. Класифікація реформ фінансування вищої освіти за суб'єктами взаємодії та механізмами їх реалізації представлена в табл. 1.

Таблиця 1

Класифікація реформ фінансування вищої освіти за суб'єктами взаємодії та механізмами їх реалізації

Тип механізму	Основні інструменти	Характер впливу
Рівень взаємодії	Держава – здобувачі освіти	
Прямі методи перенесення вартості	Tuition fees; підвищення плати; відкладені платежі	Безпосереднє зростання фінансових витрат студентів
Непрямі методи перенесення вартості	Скорочення грантів; заміна грантів кредитами; обмеження бюджетних місць; перекладання супутніх витрат	Формальне збереження бюджетного фінансування за фактичного зростання приватних витрат
Рівень взаємодії	Держава – освітні інституції	
Базове бюджетне фінансування	Постатейне бюджетування; block grants	Стабільне фінансування
Формульний розподіл коштів	Формульне фінансування за кількісними показниками	Прозорість та передбачуваність витрат
Результативно-орієнтоване фінансування	Performance-based funding	Стимулювання результативності та спрямованості на визначені державою результати
Договірні механізми	Performance agreements / contracts	Стратегічне управління розвитком ЗВО
Проектне та конкурсне фінансування	Гранти, competitive funding	Концентрація ресурсів на пріоритетах

Джерело: складно автором на основі даних [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 9.]

Таким чином, реформи фінансування вищої освіти в країнах ОЕСР можуть бути згруповані за двома взаємопов'язаними напрямками впливу держави. Перший напрям стосується перерозподілу фінансового навантаження між державою та здобувачами освіти і реалізується через прямі та непрямі механізми розподілу вартості освітніх послуг за рівнем участі здобувачів у фінансуванні освітніх послуг. Другий напрям пов'язаний зі зміною характеру взаємодії між державою та закладами вищої освіти і полягає у використанні фінансування як інструменту управління, стимулювання результативності та стратегічного розвитку університетів. Поєднання цих двох груп механізмів формує різні механізми фінансування вищої освіти.

Висновки

Відповідно до поставленої мети у статті здійснено аналіз реформ фінансування вищої освіти в країнах ОЕСР, що дозволило узагальнити основні напрями трансформації систем фінансування в умовах зростання попиту на вищу освіту та фіскальних обмежень. Визначено, що реформи мали системний характер і були спрямовані як на перерозподіл фінансового навантаження між державою та здобувачами освіти, так і на зміну механізмів взаємодії між державою та закладами вищої освіти.

Встановлено, що у сфері взаємодії зі здобувачами освіти домінуючою тенденцією стало розширення механізмів cost-sharing, які реалізовувалися через поєднання прямих і непрямих методів перенесення частини вартості освітніх послуг на домогосподарства. Водночас у відносинах між державою та закладами вищої освіти відбувся перехід від моделі бюджетного утримання до використання фінансування як інструменту стратегічного управління, що реалізовувалося через поширення формульного, результативно-орієнтованого, договірної та проектного фінансування.

Список використаної літератури

1. OECD. *Education at a Glance 2007: OECD Indicators*. Paris : OECD Publishing, 2007.
2. Zhang L., Hu S., McMahon W. The financing of higher education. In: *Handbook of the Economics of Education*. Vol. 5. Amsterdam : Elsevier, 2016. P. 445–504.
3. European Commission. *Modernisation of Higher Education in Europe: Academic Staff – 2017*. Luxembourg : Publications Office of the European Union, 2017.
4. Salmi J. *The Challenge of Establishing World-Class Universities*. Washington, DC : World Bank, 2009.
5. Johnstone D. B. *Financing Higher Education: Cost-sharing in International Perspective*. Rotterdam : Sense Publishers, 2006.
6. OECD. *Education at a Glance 2017: OECD Indicators*. Paris : OECD Publishing, 2017.
7. OECD. *Education at a Glance 2025: OECD Indicators*. Paris : OECD Publishing, 2025.
8. Kettunen J. Performance-based funding and university performance: Evidence from Finland. In: *Proceedings of the Strategica International Conference*. Bucharest, 2022. P. 123–132.
9. Zatonatska T., Dluhopolskyi O., Chygryn O. Higher education financing reforms: International experience and implications for transition economies. *Public and Municipal Finance*. 2019. Vol. 8, No. 1. P. 1–10.
10. Johnstone D. B. Cost-sharing and equity in higher education: Implications of income contingent loans. *Higher Education in Europe*. 2004. Vol. 29, No. 3. P. 403–410.
11. Rehman H. Cost-sharing in higher education: International trends and policy implications. *Journal of Higher Education Policy and Management*. 2020. Vol. 42, No. 3. P. 245–260.
12. OECD. *Performance-based Funding for Public Research in Tertiary Education Institutions*. Paris : OECD Publishing, 2010.
13. Matveeva A. Performance-based funding in higher education: A meta-narrative review. 2025. DOI: 10.1007/s11233-025-09151-y

References

1. OECD (2007) *Education at a Glance 2007: OECD Indicators*. Paris: OECD.
2. Zhang L., Hu S., McMahon W. (2016) The financing of higher education. In: *Handbook of the Economics of Education*, vol. 5. Amsterdam: Elsevier, pp. 445–504.
3. European Commission (2017) *Modernisation of Higher Education in Europe: Academic Staff – 2017*. Luxembourg : Publications Office of the European Union.
4. Salmi J. (2009) *The Challenge of Establishing World-Class Universities*. Washington, DC: World Bank.
5. Johnstone D. B. (2006) *Financing Higher Education: Cost-sharing in International Perspective*. Rotterdam : Sense Publishers.
6. OECD (2017) *Education at a Glance 2017: OECD Indicators*. Paris : OECD.
7. OECD (2025) *Education at a Glance 2025: OECD Indicators*. Paris : OECD.
8. Kettunen J. (2022) Performance-based funding and university performance: Evidence from Finland. In: *Proceedings of the Strategica International Conference*. Bucharest, pp. 123–132.

9. Zatonatska T., Dluhopolskyi O., Chygryn O. (2019) Higher education financing reforms: International experience and implications for transition economies. *Public and Municipal Finance*, vol. 8, no. 1, pp. 1–10.
10. Johnstone D. B. (2004) Cost-sharing and equity in higher education: Implications of income contingent loans. *Higher Education in Europe*, vol. 29, no. 3, pp. 403–410.
11. Rehman H. (2020) Cost-sharing in higher education: International trends and policy implications. *Journal of Higher Education Policy and Management*, vol. 42, no. 3, pp. 245–260.
12. OECD (2010) *Performance-based Funding for Public Research in Tertiary Education Institutions*. Paris: OECD.
13. Matveeva A. (2025) Performance-based funding in higher education: A meta-narrative review. DOI: 10.1007/s11233-025-09151-y

Дата першого надходження статті до видання: 15.01.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 20.02.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 30.04.2026